

Maailman siemenvuodesta 1961 - katovuoteen 1962

Yhdistyneiden kansakuntain Elintarvike- ja Maatalousjärjestön FAO:n toimesta nimettiin vuosi 1961 koko maailmassa siemenvuodeksi, jonka tarkoituksena oli korostaa viljelyolosuhteisiin sopivan ja hyvän kylvösiemenen merkitystä paremman sadon perustana.

Vuoden aikana pyrittiin kaikin tavoin korostamaan hyvän kylvösiemenen merkitystä. Työhön valjastettiin maatalousalan lehdistö sekä neuvontajärjestöt. Hankkija ja hankkijalaiset olivat aktiivisesti työssä mukana. Hankkijalaisten tukena oli myöskin oma Tammiston Kasvinjalostuslaitos.

Tammiston Kasvinjalostuslaitoksella oli tässä vaiheessa lähes viidenkymmenen vuoden ansiokas toiminta-aika takanaan. Laitoshan oli aloittanut toimintansa jo v 1913, aluksi Hattulan pitäjässä senaattori Kairamon tilalla, josta siirtyi muutaman vuoden kuluttua lähemmäksi Helsinkiä Tammistoksi nimetylle tilalle. 60-luvun alkuun mennessä, silloisen tuote-esitteen mukaan, Hankkijan kasvinjalostuslaitos oli laskenut kauppaan 62 uutta jalostetta. Näistä oli ruisjalosteita 3, syysvehniä 7, kevätvehniä 7, ohria 13, kauroja 12, herneitä 9, nurmikasveja 7, perunoita 2 ja lanttuja 2 jalostetta.

Hankkijan Kasvinjalostuslaitokselta peräisin olevien kasvilajikkeiden markkinaosuus oli tuolloin koko maassa noin puolet ja Pohjois-Suomessa vieläkin enemmän..

60-luvun alku oli kasvilajikkeissa tietynlaista murroksen aikaa. Vuosisatoja viljelyksessä olleet ns. maataislajikkeet olivat pääosin väistyneet jo maailmansotien välisenä aikana ja nyt kolmekymmentäluvulta peräisin olevat lajikkeet alkoivat väistyä. Tilalle alkoi tulla uusia entistä parempia lajikkeita

Hankkijankasvinjalostuksen päätavoitteita olivat: aikaisuus, satoisuus ja lujakortisuus. Lisäksi oli monia sadolle lisäarvoa tuottavia ominaisuuksia, joita pyrittiin kehittämään.

Muutama sana edellä mainituista tavoitteista. Lajikkeen aikaisuuden merkitys Suomen kasvuolosuhteissa on merkityksellinen. Kesä on lyhyt. 100 tehollista kasvupäivää on tavoitteellinen, kun liikutaan valtakunnan pohjoissuunnassa. Kevät on usein viileä ja syksyllä kosteus kasvaa, joten mahdollisimman lyhyellä kasvukaudella on merkityksensä.

Lajikkeen tärkein ominaisuus, satoisuus, vaikuttaa viljelyn kannattavuuteen. Satoisuuden lisäksi vaikuttavat myös monet sadon laadulliset ominaisuudet, joita pyrittiin parantamaan.

Lujakortisuudella haettiin kasvin tanakkaa kortta, että kasvusto pysyisi pystyssä sateisissakin olosuhteissa. Myös lujakortisuutta pyrittiin kehittämään siten, että korren pituutta voitaisiin lyhentää. Kemiollisia korren lyhennysaineita ei vielä ollut käytössä.

FAO:n kylvösiemenvuoden tavoitteista puhuttiin Oulun konttoripiirin, (jossa tämän kirjoittaja silloin toimi) tilaisuuksissa erittäin paljon ja juuri tukeutuminen Tammiston Kasvinjalostuslaitoksen saavutuksiin antoi runsaasti pohjaa kaupalliselle neuvontatyölle. Pohjoissuomalainen maatalous oli silloin vahvassa nousussa, niin peltoviljelyksessä kuin karjataloudessakin. Viljelijät olivat erittäin kiinnostuneita kuulemaan esityksiä ammatillisista asioista ja ottamaan myös oppia niistä

Sateinen ja kolea kesä vuonna 1962.

Kesästä 1962 tuli erittäin paha katovuosi. Elokuun alkupuolella tuli lisäksi kylmä hallayö. Sateisen ja viileän kesän jäljiltä kasvustot olivat selvästi myöhässä, joten hallan vauriot olivat koko Pohjois-Suomessa erittäin pahat. Myös muualla Suomessa sato jäi alhaiseksi ja kärsi laadullisia vaurioita.

Hankkijassa viljelijöitä kohdannut katastrofaalinen vahinko otettiin vakavasti. Tilanteeseen varautuminen aloitettiin välittömästi. Todettiin, että rehuviljan tarve tulee talvikauden aikana olemaan suuri, ja heti myös tajuttiin, että seuraavan kevään siemenhuolto tulee olemaan erittäin vaikeasti hoidettavissa. Aloitettiin nopeasti siemenvarastojen inventointi ja käynnistettiin kaikki mahdolliset toimenpiteet asian hoitamiseksi. Varmuusvarastoissa olevat Pohjois-Suomeen soveltuvista lajikkeista todettiin heti täysin riittämättömiksi.

Talvi 1962 – 63

Koko talvikausi puurrettiin rehujen ja siemenien kanssa. Syksyn satovahingot Pohjois-Suomen alueilla olivat ehkä syksyn arvioita vielä pahemmat. Valkuaisrehujen tuontisäännöstely rajoitti niiden tuontia, ja niitä olisi todella tarvittu kotoisen huonolaatuisen rehun täydentämiseen. Kaurajauhoista käytiin paljon kauppaa. Jauhojen laatuksymykset olivat jatkuvasti esillä. Vehnänleseellä oli paljon kysyntää, ohrajauhoilla ei silloin ollut kuin hyvin vähäinen kysyntä. Myös metsätyömaat tarvitsivat runsaasti heinää ja vilja-peräistä rehua.

Kylvösiementilanne näytti talvella todella huonolta. Aikaisia lajikkeita, joita Pohjois-Suomeen tarvittiin, ei varmuusvarastoissa yksinkertaisesti ollut. Kaikki varmuusvarastot purettiin ja sittenkin todettiin suuri vajoaus. Kansainvälisiltä markkinoilta Pohjois-Suomeen sopivia aikaisia lajikkeita ei ollut edes saatavilla. Ruotsinkin pääviljelysala on niin etelässä, että sieltäkään ei ollut mahdollista saada kuin aivan pieniä eriä.

Lopulta kevättalvella Kanadasta löydettiin vanhaa Ollin-ohraa, joka oli alkujaan suomalainen Tammiston kasvinjalostuslaitoksen kurikkalaisesta maatiasohrasta paranneltu lajike. Sitä oli aikoinaan viety Kanadaan, jossa sitä vielä viljeltiin aivan viljelyn pohjoisrajalla.

Kaupat siitä tavarasta tehtiin niin myöhään, että viimeiset erät jäivät myymättä. Meillekin Ouluun jäi keväällä myymätöntä Ollin ohraa 100–200 tonnia. Osa niistä myytiin vielä seuraavana keväänä, ja loput menivät rehuksi.

Kanadasta tuotiin Ollin ohraa ja siitä jalostetun Gatewayn siementä yhteensä 2650 tn. Ollin ohra oli noin 2 päivää Tammi-ohraa aikaisempi. Kanadasta tuotiin myös Selkirk-kevät-vehnän siementä, joka oli Tammi-kevätsvehnän aikaisuusluokkaa.

Nämä lajikkeet poistuivat viljelyksestä heti, kun uudempia lajikkeita saatiin riittävästi.

Myös eteläisempään Suomeen jouduttiin tuomaan ulkomailta siemenviljaa, ja murheella näin jälkikäteen on todettavissa, että silloin tuotiin myös hukkakaura Suomeen. Tosin on todettava, että hukkakauran siementä tuli myös viljantuonnin yhteydessä Venäjältä.

Katovuosi oli myös jonkinlainen ponnahdus tuorerehukasvien viljelylle. Säilörehukasvit kestävät huononkin kasvukauden.

Tämä muistelu on kirjoitettu määrän vuoden 2012 syksyllä vanhojen muistiinpanojen pohjalta. Olin 1960-luvun Hankkijan Oulun konttorissa - ensin vuodet 1961 ja 62 siemen- ja puutarhaosastojen hoitajana ja sen jälkeen 1963 - 69 koko säkkipuolen hoitajana.

Matti Keski-Mattila